

ΜΕΛΕΤΗ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ - ΟΙ ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Οι δευτερεύουσες αναφορικές προτάσεις διακρίνονται σε:

1. επιθετικές
2. επιρρηματικές
3. ουσιαστικές.

1. Επιθετικές:

Προσδιορίζουν κάποιον όρο (όνομα, αντωνυμία, επιρρηματικό προσδιορισμό) μιας άλλης πρότασης ή και ολόκληρο το περιεχόμενο μιας φράσης ή πρότασης, όπως ο **επιθετικός προσδιορισμός**. Τα κυριότερα είδη των επιθετικών αναφορικών προτάσεων είναι τα εξής:

α) Οι αναφορικές προσδιοριστικές: προσδιορίζουν ειδικότερα την έννοια της λέξης στην οποία αναφέρονται.

Εισαγωγή: Εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες και επιρρήματα.

Εκφορά: Εκφέρονται με

- Οριστική ή
- Υποτακτική. Συνήθως οφείλεται σε **έλξη** (επηρεάζεται, δηλαδή, από μια άλλη Υποτακτική που προηγείται ή ακολουθεί - 37, 46) ή απαντάται όταν έχουμε **πλάγιο λόγο** (όταν, δηλαδή, εξαρτάται από απαρέμφατο ή δευτερεύουσα βουλητική/πλάγια ερωτηματική πρόταση - 27, 44, 48).

Μπορεί, τέλος, να εκφέρονται και με **δυνητική υποτακτική** για να εκφραστεί το δυνατό ή ενδεχόμενο-37.

Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζουμε τους κανόνες της **ακολουθίας των χρόνων**.

π.χ. Accius, qui multo minor natu erat, [...]. 27

Cum Accius Tarentum venisset, ubi Pacuvius [...] recesserat. 27

[...] ut laudandus is sit, qui pro re publicā cadat, [...]. 46: η έγκλιση της αναφορικής έλκεται από την έγκλιση της ουσιαστικής συμπερασματικής, της οποίας όρο (συγκεκριμένα το υποκείμενο) προσδιορίζει.

[...] dixit visum sibi esse cervam, quae perisset, ad se reverti. 48: η αναφορική εκφέρεται με Υποτακτική γιατί βρίσκεται στα πλαίσια πλάγιου λόγου, αφού προσδιορίζει το υποκείμενο cervam του ειδικού απαρεμφάτου reverti.

β) Οι προσθετικές αναφορικές: Προσδιορίζουν ολόκληρο το περιεχόμενο μιας πρότασης

Εισαγωγή: Εισάγονται με το ουδέτερο γένος της αναφορικής αντωνυμίας quod (= πράγμα που)

Εκφορά: Εκφέρονται συνήθως με Οριστική.

π.χ. [...] quae iacere sentis percussa atque prostrata impetu belli ipsius, quod necesse fuit. (= όσα ξέρεις ότι κείτονται καταλυμένα και ριγμένα κάτω από τη λαίλαπα αυτού του ίδιου του πολέμου, πράγμα που υπήρξε αναγκαίο). 33 (δεν απαντούμε κανένα παράδειγμα στα εξεταζόμενα κείμενα)

2. Επιρρηματικές:

Αναφέρονται σε έναν όρο της πρότασης εξάρτησης αλλά ταυτόχρονα εκφράζουν και μια επιρρηματική σχέση (σκοπό, αποτέλεσμα, αιτία, προϋπόθεση, εναντίωση ή παραχώρηση) ανάμεσα στην αναφορική και στην πρόταση εξάρτησης. Διακρίνονται σε:

- α) αναφορικές τελικές
- β) αναφορικές συμπερασματικές
- γ) αναφορικές αιτιολογικές
- δ) αναφορικές υποθετικές
- ε) αναφορικές εναντιωματικές-παραχωρητικές

Εισαγωγή: Εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες που ισοδυναμούν με αντίστοιχο σύνδεσμο (τελικό, συμπερασματικό, αιτιολογικό, εναντιωματικό ή παραχωρητικό) και δεικτική αντωνυμία.

Μόνο στις αναφορικές υποθετικές προτάσεις η αναφορική αντωνυμία ισοδυναμεί με υποθετικό σύνδεσμο και αόριστη αντωνυμία (όπως και στα αρχαία ελληνικά).

Εκφορά: Οι προτάσεις αυτές ακολουθούν ως προς την έγκλιση τις αντίστοιχες επιρρηματικές προτάσεις, όποτε για την επιλογή και τη δικαιολόγηση της έγκλισης ισχύει ό, τι και σε αυτές.

α) αναφορικές τελικές: Συνήθως μετά από ρήματα κίνησης, σκόπιμης ενέργειας ή εκλογής. Εκφέρονται με Υποτακτική Ενεστώτα ή Παρατατικού (ανάλογα με τον χρόνο του ρήματος εξάρτησης) και παρουσιάζεται ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων. π.χ. Cum ad eum magnum pondus auri attulissent, qui (= ut is) eo uteretur. = Αφού του προσέφεραν μεγάλο βάρος χρυσού για να το χρησιμοποιήσει.

β) αναφορικές συμπερασματικές: Συνήθως μετά από δεικτικές αντωνυμίες (talīs, tantus) ή επιρρήματα (ita, tam), καταφατικές ή αρνητικές εκφράσεις. Εκφέρονται με Υποτακτική Ενεστώτα ή Παρατατικού (ανάλογα με τον χρόνο του ρήματος εξάρτησης) και παρουσιάζεται ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων. π.χ. Nunc intellego [...] neminem tam stultum fore, qui (= ut is) non videat coniurationem esse factam. 42 = Τώρα καταλαβαίνω [...] ότι κανείς δεν θα είναι τόσο ανόητος, που να (ώστε αυτός να) μην βλέπει ότι έγινε συνωμοσία.

γ) αναφορικές αιτιολογικές: Κατά κανόνα μετά από επιφωνηματική έκφραση. Εκφέρονται με Οριστική ή Υποτακτική και εφαρμόζεται κανονικά η ακολουθία των χρόνων.

π.χ. O felices viros puellarum, quibus (= quod eis) populus Romanus loco soceri fuit.

35 = Ευτυχισμένοι οι άνδρες των κοριτσιών, που (αφού) γι' αυτούς ο ρωμαϊκός λαός πήρε τη θέση του πεθερού.

δ) αναφορικές υποθετικές: Εκφέρονται με Οριστική ή Υποτακτική όπως και οι υποθετικές προτάσεις και σε συνδυασμό με την πρόταση εξάρτησης (= απόδοση) σχηματίζουν υποθετικό λόγο.

Η αναφορική αντωνυμία μεταφράζεται με υποθετικό σύνδεσμο και αόριστη αντωνυμία. Qui (si quis) hoc credit, errat. = Όποιος (εάν κάποιος) πιστεύει αυτό, σφάλει. (Σχηματίζεται υποθετικός λόγος που δηλώνει ανοιχτή υπόθεση στο παρόν).

ε) αναφορικές εναντιωματικές-παραχωρητικές: στην πρόταση εξάρτησης υπάρχει συνήθως το tamen. Εκφέρονται με Οριστική ή Υποτακτική, όπως και οι αντίστοιχες δευτερεύουσες εναντιωματικές και παραχωρητικές προτάσεις, και εφαρμόζεται κανονικά η ακολουθία των χρόνων.

π.χ. Athenienses, qui (= cum ei) barbaris numero inferiores essent, tamen victoriam consecuti sunt. = Οι Αθηναίοι, αν και ήταν κατώτεροι σε αριθμό από τους Βαρβάρους, όμως κέρδισαν τη νίκη.

3. Ουσιαστικές:

Είναι οι αναφορικές προτάσεις των οποίων ο όρος αναφοράς της προσδιοριζόμενης πρότασης παραλείπεται, οπότε παίρνουν αυτές τη συντακτική του λειτουργία (υποκείμενο-ας μην ξεχνάμε πως είναι οι μόνες ονομαστικές προτάσεις που λειτουργούν ως υποκείμενο σε προσωπικό ρήμα-, αντικείμενο, κατηγορούμενο, ετερόπρωτος ή επιρρηματικός προσδιορισμός).

π.χ. Quae dura et acerba nascuntur, post fiunt mitia et iucunda. 27 = Αυτοί που γεννιούνται σκληροί και πικροί, γίνονται αργότερα γινωμένοι και γλυκοί. (Η δευτερεύουσα αναφορική είναι ουσιαστική γιατί λειτουργεί συντακτικά ως υποκείμενο στο ρήμα fiunt της κύριας. Δεκτή είναι και η εκδοχή να εννοήσουμε ένα ea ως υποκείμενο του fiunt και η δευτερεύουσα αναφορική να είναι προσδιοριστική στο ea).

Σημείωση: Στην αρχή περιόδου ή ημιπεριόδου η αναφορική αντωνυμία (απλή ή εμπρόθετη) ή το αναφορικό επίρρημα, όταν αναφέρονται στα προηγούμενα, εισάγουν κύρια πρόταση ή **προτάσσονται σε δευτερεύουσες προτάσεις** (π.χ. χρονικές). Στην περίπτωση αυτή το qui ισοδυναμεί με το (et) is, δηλαδή με δεικτική αντωνυμία, το ubi με το (et) ibi κτλ.

π.χ. Cuius (= eius) voluntati nemo obviam ire audebat. 40 = Στη θέληση αυτού κανείς δεν τολμούσε να εναντιωθεί.

Ex quibus (= ex eis) quattuor in Nervii hiemare iubet. 7 = Από αυτές διατάζει τέσσερις να ξεχειμωνιάσουν στη χώρα των Νερβίων

Quod (= id) ut praedones animadverterunt [...]. 34 = Αυτό μόλις παρατήρησαν οι ληστές [...].

(η αναφορική αντωνυμία ισοδυναμεί με δεικτική (quod = id) και λειτουργεί ως αντικείμενο κατά πρόταξη στο ρήμα της χρονικής animadverterunt).

Αξιοπρόσεκτες παρατηρήσεις:

I. Συχνά ζητείται να αναλυθεί μια επιθετική μετοχή σε δευτερεύουσα αναφορική πρόταση. Ανάλογα με τον χρόνο της μετοχής (Ενεστώτα-σύγχρονο, Μέλλοντα-αυτερόχρονο, Παρακειμένου-προτερόχρονο, για την επιλογή του σωστού χρόνου του ρήματος) και το γένος-αριθμό της (για την επιλογή του σωστού γένους-αριθμού της αναφορικής αντωνυμίας σε ονομαστική πάντα πτώση, αφού αυτή λειτουργεί ως υποκείμενο της αναφορικής πρότασης) αναλύουμε ως εξής:

α) [...] fuerat propter Veientanam praedam non aequo iure **divisam**.
21 (προτερόχρονο στο παρελθόν)

[...] fuerat propter Veientanam praedam **quae** non aequo iure **divisa erat** (**divisa est**). 21

Προκρίνουμε την ανάλυση σε Οριστική Υπερσυντελική, γιατί προηγήθηκε η πράξη που δηλώνει η μετοχή από αυτήν του ρήματος και σε αυτήν μας οδηγεί και η μετάφραση (= η οποία δεν είχε μοιραστεί ακριβοδίκαια).

β) [...] homo quidam ei occurrit corvum **tenens**. 29 (σύγχρονο στο παρελθόν)
[...] homo quidam ei occurrit **qui** corvum **tenebat**.

II. Άλλοτε ζητείται να αντικατασταθεί μια επιρρηματική πρόταση με την αντίστοιχη αναφορική επιρρηματική, όπως πάντα ζητάμε στην άσκηση του σκοπού (με τους 5 τρόπους εκφοράς του - μάθημα 49). Στην περίπτωση αυτή αντικαθιστούμε τον εισαγωγικό σύνδεσμο και τη δεικτική αντωνυμία, αν υπάρχει, με την αναφορική αντωνυμία στο σωστό γένος και αριθμό - τις περισσότερες φορές σε ονομαστική πτώση. Η εκφορά της πρότασης δεν αλλάζει.

π.χ. Cum ad eum magnum pondus auri attulissent, **ut eo uteretur**. (36)

Cum ad eum magnum pondus auri attulissent, **qui** eo **uteretur**. (αναφορική-τελική).

Tantus furor omnes invaserat, **ut pugnare cuperent**. (37)

Tantus furor omnes invaserat, **qui** pugnare cuperent. (αναφορική-συμπερασματική).

Ego, etsi senex et corpore infirmo sum, semper tamen meminero [...]. (40)

Ego, **qui** senex et corpore infirmo sum, semper tamen meminero [...]. (αναφορική-εναντιωματική)

Porcia cultellum tonsorium poposcit **ut** resecaret ungues.

Porcia cultellum tonsorium poposcit **quae** resecaret ungues. (αναφορική-τελική).

Ημερομηνία τροποποίησης: 13/01/2012